

[הדפס](#) | [הדפס ללא תמונות](#)

חצי מיליון שקל - פיצוי על נתיחה לאחר המוות

מאת: ישראל ארצי

יום שני, 11 ביולי, 2011

בדעת רוב קבע בית המשפט העליון, ביום 7.7.11, כי המרכז לרפואה משפטית, אשר ביצע נתיחה שלאחר המוות מבלי לקבל את הסכמת אלמנתו, ונטל דגימות מהגופה מבלי ליידעה, ישלם לאלמנה פיצוי של 300,000 ש"ח ובנוסף ישלם לשתי בנותיו פיצוי של 100,000 ש"ח לכל אחת.

המשיבים, שחויבו בתשלום הקנס, הם: פרופ' יהודה היס, ד"ר י. ליטבק, ד"ר יצחק ברלוביץ, המכון הלאומי לרפואה משפטית, מדינת ישראל – משרד הבריאות.

ישעיהו צינר ז"ל נרצח ביום 1.1.1995 בידי פועל שהעסיק, לאחר שהוכה פעמים רבות בראשו. גופת המנוח הועברה למרכז לרפואה משפטית, שם בוצעה בה נתיחה שכללה נטילת דגימות של רקמות בגודל מספר סנטימטרים מכל אחד מאברי גופו, וכן הסרת כיפת הגולגולת של המנוח. הדגימות וכיפת הגולגולת לא נקברו יחד עם גופתו של המנוח, אלא נשארו בידי המרכז במשך תקופה ממושכת. הנתיחה בוצעה על-ידי ד"ר ליטבק, וככל הנראה גם על-ידי פרופ' יהודה היס, שהיה באותה תקופה מנהל המרכז וחתם על ממצאי הנתיחה יחד עם ד"ר ליטבק.

האלמנה התנגדה תחילה לביצוע הנתיחה, אך הסכימה לאחר שהוזהרה שהדבר יביא לדחיית קבורתו של בעלה. הסכמתה ניתנה שלא על גבי הטופס המיועד לכך ובלי שהוסברו לה כל הפרטים על הנתיחה.

כשבע שנים לאחר פטירת המנוח, ביום השנה העברי לפטירתו כאשר חזרו האלמנה ובנותיה מבית העלמין, התקשרה נציגת משרד הבריאות לאלמנה. אחת מבנותיה ענתה לשיחה ואז נאמר לה לראשונה כי נותרו בידי המרכז חלקים מגולגולתו של אביה המנוח, וכי חלקים אלה הובאו לקבורה במערת קבורה בבית העלמין בקריית שאול. נציגת משרד הבריאות ציינה כי המערערות רשאיות להותיר את חלקי הגופה במקום שבו נקברו או להביאם לקבורה בבית העלמין בחיפה, שם

קבור המנוח. במועד זה לא נאמר לה כי דגימות נוספות שנותרו בידי המרכז לאחר ביצוע הנתיחה הועברו בשלב מסוים לקבורה בבית העלמין בחיפה, ועובדה זו נודעה לבנות המשפחה לאחר בירורים שונים שערכו מיוזמתן מאוחר יותר.

בעקבות השיחה הטלפונית נפגשה בתו של המנוח עם נציגת משרד הבריאות, וקיבלה ממנה מכתב מטעם שר הבריאות המאשר כי הדגימות שניטלו מגופתו של אביה הובאו לקבורה בקריית שאול, ומיידע אותה כי שרידי המנוח קבורים בכד שמספרו 5. הבת הגיעה לבית הקברות על-מנת לאסוף את הכד, ושם נחשפה למערת קבורה ובה כדים ומיכלים רבים, האמורים להכיל שרידים שונים של גופות נפטרים. היא זיהתה את הכד שמספרו 5, אך ביקשה כי בטרם יועבר הכד לבית העלמין בחיפה יודא מנהל בית העלמין כי אכן מדובר בשרידי של המנוח, וזאת באמצעות לוחית שאמורה להימצא בתוך הכד, ושעליה חרוטים שמו של המנוח ומספר תעודת הזהות שלו. מנהל בית העלמין הבטיח כי כך יעשה - אך במעמד הקבורה נודע לבת כי איש לא וידא שאכן מדובר בשרידי של המנוח. לפיכך פתחו קרובותיו את הכד בעצמן, ובתוך כך נחשפו לשרידי גולגולתו של המנוח, אלא שבתוך הכד נמצאה תווית עם מספר סדרתי שאותו לא ידעו לפענח. משחשו כי אין בכוחן להתמודד עם עריכת בירורים נוספים, החליטו לקבור את השרידים כפי שהם בקבר הראשי, למרות הספקות שקיננו בליבן באשר למקורם.

ברקע אירועים אלה עמדה החלטת המרכז להביא לקבורה את כל חלקי הגופות שנמצאו בחזקתו. החלטה זו באה לאחר שבשנת 2000 התחוללה סערה ציבורית ותקשורתית סביב התנהלותו של המרכז, והוקמה ועדה לבחינת התנהלות המרכז - היא ועדת סגלסון. בדו"ח שפרסמה הוועדה נחשפו ליקויים חמורים בעבודת המרכז, ובין היתר - שימוש באיברים וברקמות לצרכי מחקר והצגתם לראווה במרכז בלא שהתקבלה הסכמת בני משפחות הנפטרים לכך. בעקבות חשיפת ממצאים אלה נפתחה חקירה משטרתית נגד פרופ' היס, שהיה מנהל המרכז. בסיום החקירה הוחלט שלא להגיש כתב אישום נגדו, אולם הוגשה קובלנה משמעתית. בקובלנה נטען כי ב-125 נתיחות, בין השנים 1996-2000, נעשה שימוש לצרכי מחקר בדגימות שניטלו מנפטרים, וזאת בניגוד לדין ומבלי שהתקבלה הסכמת בני משפחות הנפטרים לכך. פרופ' היס הואשם בכך שנמנע מקביעת נהלים מסודרים לקבלת אישור מבני משפחות נפטרים לנטילת דגימות לצרכי מחקר. הוא הורשע במסגרת ההליך המשמעתית, לאחר שהודה במסגרת עסקת טיעון בעבירת משמעת של רשלנות בקיום המוטל עליו כעובד ציבור, ונגזר עליו עונש של נזיפה.

יצוין, כי החל משנת 2003 שונו הנהלים במרכז וכעת הם מבהירים כי כתנאי לעריכת הנתיחה, על המרכז לקבל את הסכמת בני המשפחה הרלוונטיים לפי חוק הפתולוגיה, לאחר שניתן לבני המשפחה הסבר מפורט בדבר מהות הנתיחה, לרבות העובדה שהנתיחה כוללת נטילת חלקים ודגימות מהגופה ושמירתם במרכז במשך פרק זמן ממושך.

בתביעה שהוגשה לבית המשפט המחוזי בירושלים, טענו אשת המנוח ובנותיו, כי כלל לא ידעו שדגימות גופתו נלקחו ואף הסתבר להן בדיעבד כי אלה נותרו בידי המרכז במשך זמן רב, ונקברו ללא ידיעתן. האלמנה הוסיפה וטענה, כי הסכמתה לביצוע הנתיחה ניתנה במשטרה לאחר שהופעל עליה לחץ, ומבלי שניתן לה כל הסבר באשר לאופן הנתיחה.

שופט בית המשפט המחוזי בירושלים, צבי זילברטל בע פיצוי קטן יותר. הוא הורה למרכז לרפואה משפטית ולמדינה לפצות את האלמנה ב- 150,000 ש"ח ואת בנותיו ב- 100,000 ש"ח לכל אחת, אך דחה את דרישתן לפיצויים עונשיים. האלמנה והבנות ערערו לבית המשפט העליון על גובה הפיצוי, ומנגד הגישו הרופאים, המרכז והמדינה ערעור על עצם חיובם בפיצוי.

המשנה לנשיאת בית המשפט העליון, השופט אליעזר ריבלין קיבל ביום ה' האחרון את ערעורן באופן חלקי, ודחה את הערעור הנגדי.

השופט אליעזר ריבלין

נפסק, כי אכן, האופן בו נתקבלה הסכמת האלמנה לביצוע הנתיחה לא עמד בדרישות החוק, באשר זו ניתנה מתוך אילוץ ומבלי שהוסברה לה משמעות הניתוח, מידת נחיצותו, אופיו ומידת הפגיעה בשלמות גופו של המנוח ולפיכך מדובר בפיקציה של הסכמה ולא בהסכמה אמיתית. נפסק, כי לאלמנה ולבנות המנוח נגרם זעזוע ועגמת נפש בכך שרק בדיעבד נודע להן כי דגימות מגופת יקירן נשמרו במרכז ולא נקברו יחד עמו, וכי הן זכאיות לפיצוי מוגבר בשל הפגיעה באוטונומיה שלהן כראש נזק נפרד, שכן על אף שהפגיעה לא נעשתה בגופן עצמו, מוכרת זכותן כקרובות משפחתו של המת, לשמור על כבודו.

ערכת נתיחה שלאחר המוות ללא הסכמת בני המשפחה, כך נקבע, מהווה פגיעה ישירה בבני המשפחה, ברגשותיהם, בחופש הדת והאמונה שלהם ובכבודם, כמי שאמונים לשמור על כבוד יקירם המנוח.

עם זאת, דחה כאמור בית המשפט המחוזי את התביעה לפיצויים עונשיים, שכן גם אם המרכז לרפואה משפטית לא נהג בהתאם לחוק, הרי שלא הוכח כי עשה כן במטרה לפגוע בכבוד המת או בקרוביו.

בית המשפט העליון פסק בערעור, כי יש להגדיל את הפיצויים שנפסקו לאלמנה על מנת לבטא את חומרת הנזק שנגרם לה לא רק בשל אי הסכמתה לנתיחה, אלא גם בשל לקיחת דגימות גופו של בעלה המנוח לה מבלי ליידעה, ועל כן יש לפסוק לה פיצוי של 300,000 ש"ח. הפיצוי לבנות נותר כשהיה.

בית המשפט העליון קיבל את פסיקתו העקרונית של המחוזי, בה נאמר:

"החשיבות שבהגנה על ההיבטים השונים של "כבוד המת" נובעת גם מכך שדינים אלה מגנים על זכויות או על אינטרסים אחרים מלבד אלה של המת, כגון זכותם של בני המשפחה לכבד את זכר יקירם, בריאות העם או האינטרס הציבורי שבשמירה על כבוד אתרי קבורה. ברבים מן המקרים, השמירה על כבוד המת והשמירה על זכויות אחרות שנלוות לו אינם ניתנים להפרדה, והפסיקה אף מתייחסת אליהם כהיבטים השלובים זה בזה. הזכות לכבוד המת משקפת היבטים אלה כולם: רצון הנפטר בחייו להיות זכאי לכבוד לאחר מותו, רצון המשפחה בכיבוד זכרו של הנפטר והערך החברתי של כיבוד המתים".

"סיבה נוספת לנכונות של המחוקק ושל בתי המשפט להכיר בזכות לכבוד המת נובעת, יש להניח, מן המקום המיוחד השמור לכבוד המת בתרבויות השונות. סוגיות המוות והקבורה

העסיקו את התרבות האנושית מאז ומעולם. בכל תרבות, בכל דת ובכל אמונה תופס המוות מקום מיוחד, וזוכה להתייחסות ולכבוד. לכך נוסף החשש האנושי מפני המוות, המלווה באמונות והשערות באשר לאפשרות של חיים שלאחר המוות. טקסי הקבורה והאבל אמנם שונים מתרבות לתרבות, וכך גם התפיסות באשר לאפשרות של המשכיות או של הישארות הנפש לאחר המוות. אך אף שהביטויים לערך של כבוד המת שונים הם - ההכרה ביחס מיוחד ובכבוד מיוחד למתים היא אוניברסאלית. אכן, כבר נכתב (בהקשר להסדרים לפינוי ולקבורת גופותיהם של פלסטינים שנהרגו במהלך קרב):

‘בתחום ההומניטרי ניתן לרוב להגיע לידי הבנה והסדר. כבוד המת חשוב לכולנו, שהרי בצלם אלוהים נברא האדם.’

כאמור, קיבל השופט אליעזר ריבלין פסיקה זו של המחוזי, וגם הגדיל את הפיצוי הכספי לאלמנה.

השופט ישראל דנציגר הצטרף לפסק הדין, אולם השופט **יצחק עמית** חלק עליו וקבע בדעת מיעוט, כי לדידו יש לדחות את ערעור בנות המשפחה ולקבל בחלקו את ערעור שכנגד, כך שסכום הפיצוי לאלמנה ולבנות יפחת במחצית.

(ר' כתבת "צופר": **יצחק עמית - דובר הסוטים**)

את בנות המשפחה ייצגו שמואל ילינק עו"ד ועו"ד אודיה גודלמן-גולן ואת המשיבים ייצגה עו"ד מוריה צ'רקה.

בתמונה: ד"ר יהודה ליס מהמכון לרפואה משפטית